

МЕТОДИЧНИЙ СЕМІНАР

«Активні методи навчання як інструмент формування мислення студентів»

Організатори:

- ✓ ЦК природничо-наукових дисциплін – **Оксана ВОРОБІЙОВА**
- ✓ ЦК гуманітарної підготовки – **Вікторія ПРОКОПЕНКО**
- ✓ методист ФМФК – **Світлана АНДРЕЙКО**

Травень 2026

*«Завжди здається, що все
неможливо — доки цього не
зробиш»*

Нельсон Мандела

План семінару:

- Вступ (доповідач: **Світлана АНДРЕЙКО**)
- Кейс-метод під час вивчення дисципліни «Громадянська освіта»
(доповідач: **Вікторія ПРОКОПЕНКО**)
- Діаграма Венна як інструмент когнітивної візуалізації на заняттях біології і екології
(доповідач: **Оксана ВОРОБЙОВА**)
- Використання інтелектуальних ігор
(доповідач: **Наталія ГОНЧАРЕНКО**)
- Практикум: від теорії до дії
(доповідач: **Світлана АНДРЕЙКО**).
- Педагогічна лотерея
- Підсумки

Кейс-метод під час вичення дисципліни “Громадянська освіта”

Доповідач: Вікторія ПРОКОПЕНКО

Важливість

01

Кейс-метод — це технологія навчання, що базується на аналізі конкретних життєвих ситуацій. Його основна мета — навчити учнів критично мислити, приймати рішення, аргументувати власну позицію та працювати в команді.

02

Особливо ефективним цей метод є під час викладання дисципліни «Громадянська освіта», адже вона безпосередньо пов'язана з реальними суспільними процесами.

Переваги

01

наближення до
життя

02

розвиток
аргументації

03

робота в команді

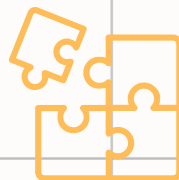
04

формування
цінностей

Актуальність зумовлена

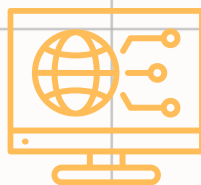
потребою формування критичного мислення в умовах інформаційного суспільства

важливістю виховання активної громадянської позиції;

необхідністю розвитку медіаграмотності та вміння аналізувати інформацію

потребою навчити здобувачів освіти приймати обґрунтовані рішення в реальних життєвих ситуаціях.

Приклади кейсів

Кейс 2: Руйнування стереотипів

Ситуація: **Мої сусіди**

Уявіть, що ви - студент/студентка університету у великому місті й хочете орендувати багатокімнатну квартиру. Щоб заощадити на сплаті комунальних послуг, ви вирішили підселити у кожну кімнату ще по одній людині. На ваше оголошення відгукнулося декілька охочих.

👉 **Завдання: Оберіть, із ким із перелічених претендентів ви хотіли б мешкати (не більш як три особи)**

Приклади кейсів

Кейс 1: Свобода слова і соцмережі

Ситуація:

Після подій штурму Капітолію США платформа Twitter заблокувала акаунт Д.Трампа.

Завдання:

1. Визначте проблему
2. Хто учасники?
3. Аргументи "за" і "проти"
4. Ваше рішення

Питання викладача:

1. Це захист суспільства чи цензура?
2. Чи мають соцмережі такі повноваження?

Приклади кейсів

Кейс 2: Руйнування стереотипів

- дівчина-мусульманка;
- жінка - переселенка з Донбасу;
- молодий хлопець з інвалідністю;
  - відомий актор/акторка;
    - студент із Росії;
    - афроамериканець;
    - громадянин США;

Приклади кейсів

Кейс 2: Руйнування стереотипів

Питання:

Чи зміниться ваш вибір, коли виявиться, що:

- дівчина-мусульманка вільно володіє англійською мовою;
- жінка, що переїхала з Донбасу, очолює волонтерську організацію;
- молодий хлопець з інвалідністю - колишній український солдат, що брав участь у воєнних діях на сході країни;
- відомий актор/акторка регулярно вживає алкоголь;
- студент/студентка з Росії є правозахисником;
- афроамериканець викладає курс інформатики для українських студентів;
- громадянин США переховується в Україні від правосуддя.

Приклади кейсів

Кейс 2: Руйнування стереотипів

Питання викладача:

1. Чи є описана ситуація життєвою? Чи важко було зробити вибір? Чому?
2. Чим ви керувалися у своєму рішенні?
3. Чи вплинули ваші стереотипи та упередження на вибір співмешканців/співмешканок? Які саме?
4. Як змінилося ваше уявлення про цих людей, коли ви дізналися про них більше? Що ще могло вплинути на зміну вашого вибору?

Приклади кейсів

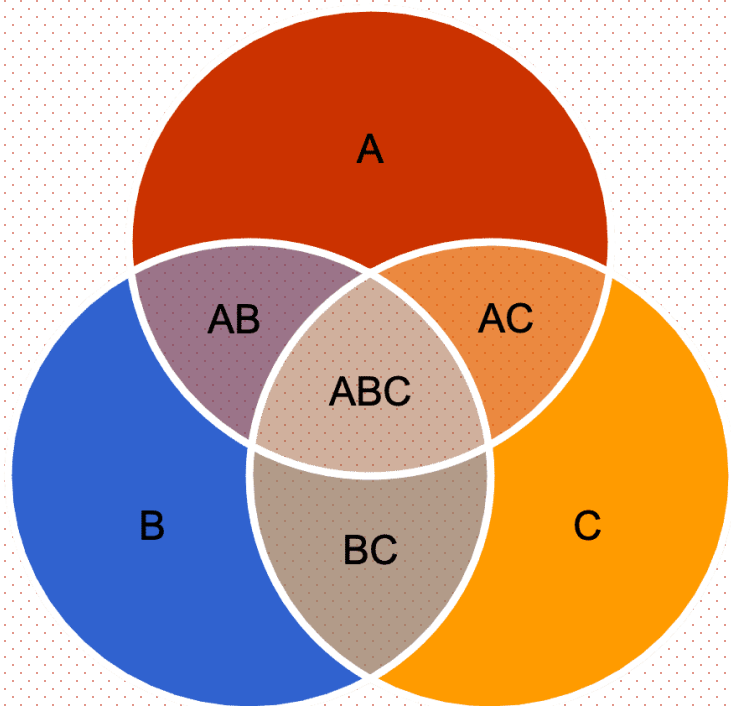
Кейс 2: Руйнування стереотипів

Висновки:

Щоб подолати той чи той стереотип, потрібно:

- усвідомити його наявність;
- пошукати об'єктивну інформацію про людей чи явища, щодо яких є певні стереотипи;
- не сприймати усю спільноту, групу через окремих її представників;
- позбутися переконання, що ваша власна думка є найправильнішою;
- зосереджувати увагу на позитивних характеристиках.

ДІАГРАМА ВЕННА ЯК ІНСТРУМЕНТ КОГНІТИВНОЇ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ БІОЛОГІЇ І ЕКОЛОГІЇ

Доповідач:
Оксана ВОРОБІЙОВА

Діаграма Венна – ефективний методичний прийом візуалізації та порівняльного аналізу інформації, що сприяє розвитку критичного мислення студентів під час вивчення біології та екології, допомагаючи виявляти спільні та відмінні ознаки явищ і процесів.

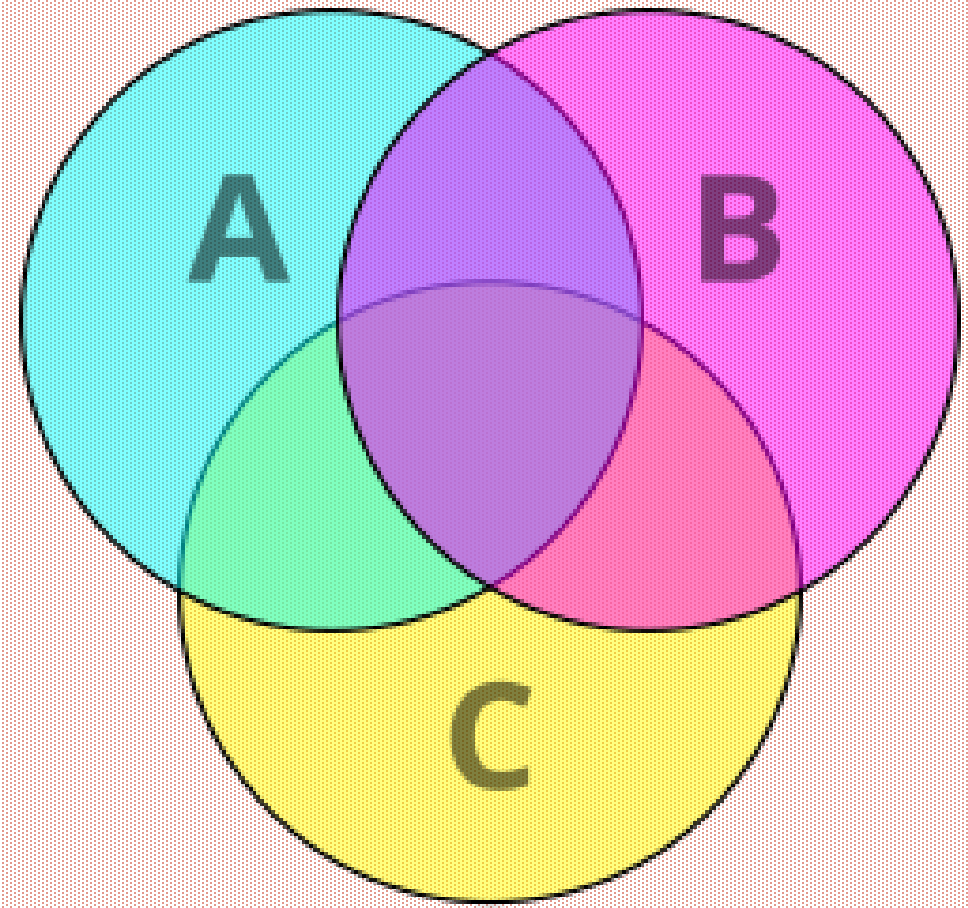
Сутність методичного прийому – встановлення спільних і відмінних ознак між об'єктами аналізу, виявлення взаємозв'язків та закономірностей через їх порівняння.

Діаграма Венна

Запропонована у 1880р. викладачем Кембріджського університету Джоном Венном як наочний спосіб зображення логічних відношень між множинами.

Це два або більше кіл, які перетинаються, і дозволяють нам:

- ☐ порівнювати
- ☐ знаходити спільне
- ☐ бачити відмінності
- ☐ робити висновки

ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ

- Гнучкий графік
- Можливість навчатися з будь-якого місця
- Використання цифрових платформ і технологій
- Менше живого спілкування
- Потребує самодисципліни
- Залежність від інтернету та техніки
- Можливість переглядати матеріали повторно
- Індивідуальний темп навчання

ОФЛАЙН-НАВЧАННЯ

- Освітня мета — отримання знань і розвиток
- Взаємодія “викладач—студент”
- Використання навчальних матеріалів
- Оцінювання результатів
- Потреба в мотивації
- Розвиток навичок і компетентностей
- Можливість контролю знань

- Живе спілкування з викладачем і студентами
- Чіткий розклад
- Контроль і організація з боку викладача
- Менше використання цифрових технологій
- Краще формуються комунікативні навички
- Пряма взаємодія (емоції, атмосфера)
- Менша залежність від техніки
- Швидкий зворотний зв'язок

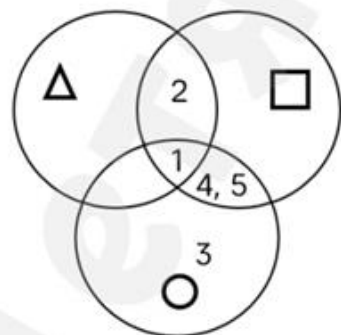
Висновок

Обидві форми навчання мають свої переваги й обмеження, але їх ефективність залежить не від формату, а від організації навчального процесу, мотивації студентів і професіоналізму викладача.

Діаграма Венна у НМТ з біології - 2025

12. Уважно розгляньте зображену діаграму. Місця перетину кіл є спільними ознаками для всіх організмів. Ділянки, що не перетинаються – характерні лише одному.

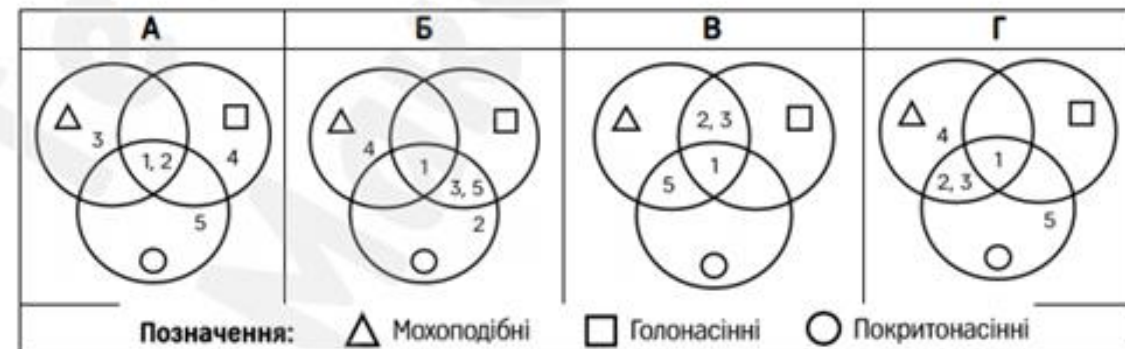
- 1 здатні до фотосинтезу
- 2 розмножуються спорами
- 3 утворюють насінні зачатки
- 4 переважає спорофіт
- 5 закріплення в ґрунті коренями

- А Δ – мохи; □ – папороті; ○ – голонасінні
 Б Δ – мохи; □ – голонасінні; ○ – папороті
 В ○ – голонасінні; Δ – папороті; □ – мохи
 Г □ – папороті; ○ – мохи; Δ – покритонасінні

13. Уважно розгляньте подані ознаки. Серед запропонованих варіантів діаграми Венна оберіть той, який найточніше відображає спільні та відмінні ознаки для трьох груп рослин. Місця перетину кіл є спільними ознаками для всіх організмів. Ділянки, що не перетинаються – характерні лише одному.

- 1 наявність хлорофілу
- 2 утворення квіток та плодів
- 3 формування насінних зачатків
- 4 розвиток спорофіту на гаметофіті
- 5 наявність диференційованих тканин і органів

Діаграми Венна можна використовувати для порівняння:

Статеве **vs** нестатеве розмноження

Рослинна **vs** тваринна клітини

Біоценоз **vs** екосистема

Автотрофи **vs** гетеротрофи

Фотосинтез **vs** клітинне дихання

Генотип **vs** фенотип

Домінантні **vs** рецесивні ознаки

Дивергенція **vs** конвергенція

Природні **vs** штучні екосистеми

Ланцюги живлення **vs** трофічні мережі

Результат:

- ☐ Виявлення спільного й відмінного
- ☐ Розвиток критичного та системного мислення
- ☐ Формування навичок аналізу й порівняння

***Застосування діаграм Венна
покращує якість засвоєння матеріалу,
сприяє формуванню логічного мислення,
розвитку самостійності й пізнавальної
ініціативи***

Створимо власну діаграму Венна

ЗАВДАННЯ

- 1. Намалювати діаграму, заповнити, що спільне, а що відрізняється.**
- 2. Зробити висновок.**

Теми для практичної роботи:

Традиційне заняття **vs** інтерактивне заняття

Планування заняття **vs** імпровізація на занятті

Раннє навчання **vs** навчання у дорослому віці

Короткі завдання **vs** довгі проекти

Викладач “авторитет” **vs** викладач “партнер”

Онлайн-лекція **vs** офлайн-лекція

Індивідуальне завдання **vs** груповий проект

Формальна освіта **vs** самонавчання

Запитання від викладача **vs** запитання від студента

Використання прикладів з життя **vs** прикладів з підручника

**МИ НЕ ПРОСТО ПЕРЕДАЄМО
ЗНАННЯ.**

**МИ ФОРМУЄМО СПОСІБ
МИСЛЕННЯ!**

**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ІГРИ ЯК
ФОРМА АКТИВНОГО
НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ
ОСВІТИ**

Інтелектуальні ігри — це активний метод навчання, що базується на використанні розумових здібностей (логіки, пам'яті, ерудиції) для розв'язання навчальних завдань.

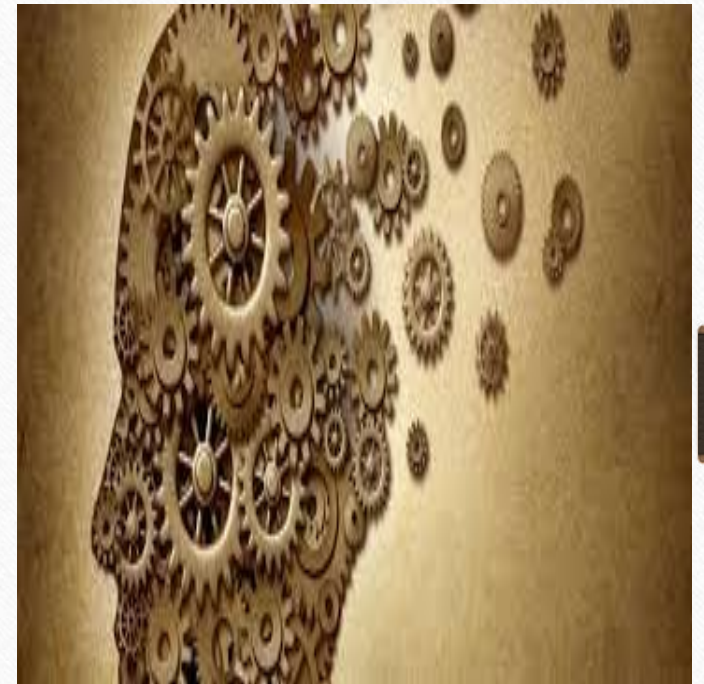
ВИДИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ІГОР

- вікторини та конкурси типу «Що? Де? Коли?», «Брейн-ринг», «Своя гра» тощо;
- **«розумові вправи»**. До таких ігор можна віднести логічні головоломки, ігри зі словами, навчальне лото, ребуси, кросворди тощо;
- настільні ігри;
- комп'ютерні ігри: ігри-дії, симулятори, головоломки, логічні ігри, пазли тощо.

Інтелектуальні ігри у процесі навчання активізують процес мислення студентів, сприяють формуванню у них умінь виконання основних розумових операцій (класифікації, аналізу, синтезу тощо).

Вони підвищують мотивацію, розвивають творче мислення, навички комунікації та командної роботи, перетворюючи засвоєння знань на цікавий процес.

ПЕРЕВАГИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ІГОР

- **Активізація пізнавальної діяльності:** стимулюють самостійний пошук інформації та прийняття рішень.
- **Розвиток критичного мислення:** тренують пам'ять, спостережливість та вміння логічно мислити.
- **Підвищення мотивації:** Завдяки ігровому формату підвищується інтерес до предметів, що вивчаються.
- **Емоційне піднесення:** створюють позитивну атмосферу та зменшують психологічне напруження.
- **Формування навичок взаємодії:** вчать працювати в команді, ефективно спілкуватися та приймати спільні рішення.

Брейн-ринг — це популярна дидактична гра та ефективна форма активного навчання, яка передбачає змагання між командами у швидкості та правильності відповіді на запитання.

Цей формат трансформує традиційний навчальний процес, перетворюючи його на інтелектуальне шоу, що стимулює пізнавальну діяльність та формує систему наукових знань.

Брейн-ринг передбачає роботу в групах, де важливо не лише знати відповідь, а й встигнути дати відповідь першим. Цей підхід забезпечує динамічність, оперативність та командний дух, що робить його одним із найефективніших інструментів інтерактивного навчання.

ПИТАННЯ ДО РАУНДУ «ВПІЗНАЙ ПОСТАТЬ»

Український політичний, церковний і освітній діяч молдавського походження. У 1625 році він прийняв чернечий постриг у Києво-Печерському монастирі. У 1627 році отримав посаду архімандрита Печерської лаври. Восени 1631 року на території Києво-Печерської лаври відкрив першу школу.

Був українським військовим, політичним та державним діячем, останнім гетьманом Війська Запорозького та генерал-фельдмаршалом Російської імперії. Він провів важливі реформи в Гетьманщині (судову, військову, освітню), мав плани щодо спадкової гетьманської влади та розбудови університетів, а також відомий як меценат, що підтримував музичне життя України.

Головний отаман військ УНР, один з
головних організаторів військових формувань
української державності в 1917-1921 роках.
Очолював Директорію.

ПИТАННЯ ДО РАУНДУ «ЩО? ДЕ? КОЛИ?»

1. Яку назву отримала битва 1651 року, в якій війська Богдана Хмельницького зазнали поразки від армії Речі Посполитої, після чого була укладена Білоцерківська угода?
2. Як називалася категорія селян на Русі, що були вільними, мали земельний наділ, платили данину та мали виконувати повинності?
3. Як називається багатогалузеве товарне господарство, в якому працювали селяни-кріпаки?
4. Яка подія, пов'язана зі студентськими заворушеннями, стала символом українського відродження в Австро-Угорській імперії у 1848 році?
5. Яку назву отримала політика радянської влади 1920-х років, спрямована на розвиток української мови та культури?
6. Назвіть дату та місце підписання урядами УНР і ЗУНР акту про об'єднання в єдину українську державу.

Практикум: Від теорії до дії

Акцент

Спробуйте мислити як викладачі-практики: **не просто знайти проблему, а зрозуміти, як її вирішити.**

Важливо: не повторюйте відповіді попередніх груп — доповнюйте та розвивайте ідеї.

ЛОКАЦІЯ 1 | ІЛЮЗІЯ ЗНАНЬ: «ІДЕАЛЬНА ЛЕКЦІЯ»

СИМПТОМИ

Викладач чітко пояснює тему. Використовує презентацію та приклади. Студенти конспектують. Більшість успішно складає тестування наприкінці.

РЕАЛЬНІСТЬ

Через певний час студенти не можуть застосувати знання на практиці. Не здатні пояснити матеріал своїми словами.

ЗАВДАННЯ:

ЗАВДАННЯ: Визначте помилки у діях викладача.

ФОКУС 1: Яка роль студента в цій ситуації?

ФОКУС 2: Чи дійсно відбувається активне навчання?

ВАЖЛИВО: НЕ ПОВТОРЮЙТЕ ВІДПОВІДІ ПОПЕРЕДНІХ ГРУП — ДОПОВНЮЙТЕ ТА РОЗВИВАЙТЕ ІДЕЇ.

ЛОКАЦІЯ 2 | ІЛЮЗІЯ ЗАЛУЧЕНОСТІ: «АКТИВНІСТЬ ЗАРАДИ АКТИВНОСТІ»

ЗАДУМ

Заняття інтерактивне. Робота в групах.
Жваве спілкування студентів.

НАСЛІДОК

Частина аудиторії відволікається. Обговорення поверхневе або не по темі. Результат навчання залишається незрозумілим.

ЗАВДАННЯ:

Поясніть, до чого призводять такі дії викладача.

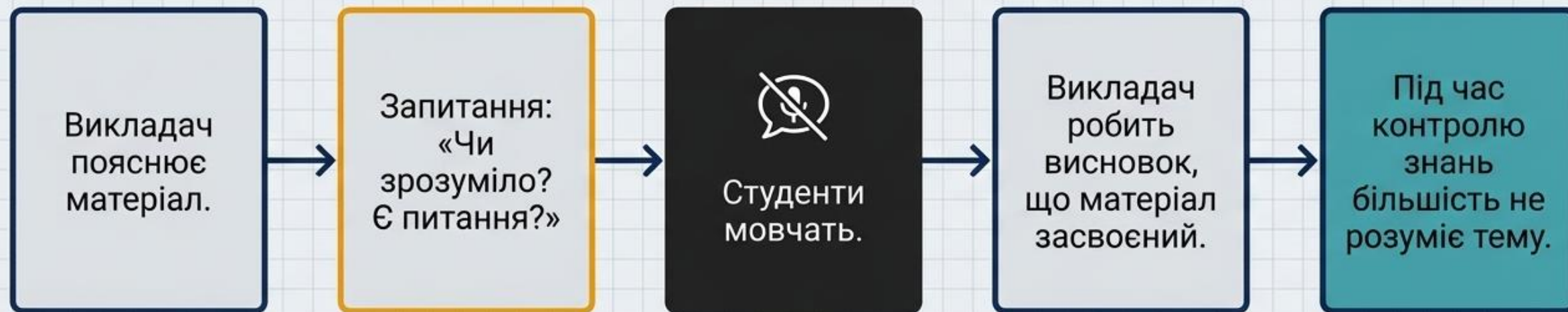
ФОКУС 1: Чи досягнута мета заняття?

ФОКУС 2: Чи формується мислення студентів?

ВАЖЛИВО: НЕ ПОВТОРЮЙТЕ ВІДПОВІДІ ПОПЕРЕДНІХ ГРУП — ДОПОВНЮЙТЕ ТА РОЗВИВАЙТЕ ІДЕЇ.

ЛОКАЦІЯ 3 | ІЛЮЗІЯ РОЗУМІННЯ: «ЧИ ЗРОЗУІЛО?»

Завдання: Запропонуйте, як змінити заняття, використавши активні методи навчання.

Фокус 1: Які конкретно запитання варто ставити?

Фокус 2: Як насправді перевірити розуміння студентів?

ВАЖЛИВО: не повторюйте відповіді попередніх груп — доповнюйте та розвивайте ідеї.

Педагогічна

ЛОТЕРЕЯ

Повір
У СЕБЕ!
❤️

Будь
НА КРОК
попереду!
❤️

Тільки
ВПЕРЕД!
❤️

Будь
СОБОЮ!
❤️

Лови
МОМЕНТ!
❤️

Дякую
за увагу!

